

Kazalište

Slavoj Žižek, *Antigona*, red. Angela Richter, HNK Zagreb, Premijera, 19. listopada

Antigona kojoj kraj kreira narod

Andrija Tunjić

Na pozornici Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, u režiji njemačke redateljice hrvatskih korijena Angele Richter, 19. listopada odigrana je iznimno aktualna, vizualno impresivna, redateljski intrigantna i izvedbeno veoma dobra predstava – praižvedena je suvremena interpretacija *Antigone*, koju je po istoimenoj Sofoklovoj tragediji napisao slovenski filozof Slavoj Žižek. Premda Žižek u svojim filozofskim marksističkim tekstovima i estradnim nastupima često nije dosljedan, kao što to uostalom nije ni *njegov* marksizam, njegova *Antigona* – njezin kraj otvoren višeznačnim i različitim svršecima – uspjela je dramsko-esejistička interpretacija nevidljivih uzroka i posljedica koji dovode u pitanje Antigoninu odluku i Kreontovo vladanje.

Svoju verziju *Antigone*, Žižek je podvrgnuo suvremenim dilemama demokracije / Snimila MARA BRATOŠ

U dobu u kojem su moral, istina i pravda upitne kategorije, u kojem je sve to relativno, teško je donositi zakone i poštivati



pravila, propitivati savjest i postupke, biti mudar. Svjestan svega toga Žižek je svoju verziju Antigone podvrgnuo suvremenim dilemama demokracije. Klasični grčki mit o Antigoni, djevojci koja se usudila poštovati božanske zakone i pokopati brata izdajnika – kojega je vladar Kreont zabranio sahraniti jer je bio neprijatelj vlasti – Žižek podvrgava suvremenim relativističkim shvaćanjem morala, istine i pravde, sučeljava i dovodi u sumnju i božansko i ljudsko. Uvažavajući liberalističko shvaćanje morala, istine, prava i pravde nudi kazališnoj publici, i onoj kojoj je uzor Sofoklova junakinja, da sama odluči; da između više mogućnosti sama kraja tragedije odabere jedan, publici najpravedniji.

Slijedom toga Žižek od početka obiteljsku tragediju sazdanu od principijelnih odluka i upitnih sumnji, koja je sveltremena i zbog arhetipskih zadanosti, propituje kao univerzalnu dramu – smješta je u suvremeni kontekst u kojem sve što je vrijedilo kao civilizacijski kanon više ne vrijedi, pa ticalo se to i grčke tragedije – relativizira je, oslobađa katarzične empatije i čini razumljivom današnjem recipijentu, malo zainteresiranom za snažne emocije, velike teme i konačna, spasonosna rješenja protiv hegemonije politike. Tomu Žižek suprotstavlja *sretan kraj*.

A *sretan kraj* nije onaj kada ne umire nitko, kaže Žižek s velikog ekrana koji je simbol naše suvremenosti i fantastičan scenski rekvizit predstave, nego „kada umru zli ljudi, kada umru oni koji zaslužuju smrt“. Njemu su to u *Antigoni* i Kreont i Antigona, ali i svi oni koji su nevidljivi uzročnici tragedije, svi koji su pridonijeli sukobu vojski dvojice braće, a u današnjem svijetu svi koji pridonose „tipičnom primjeru našega pervertirana viđenja stvari“. Vidjeti pervertiranu stvarnost za Žižeka je „temeljno pravilo morala“.

Biti moralan njemu znači napraviti korak unatrag i pogledati oko sebe prije sama stradanja žrtve. Taj stav potkrepljuje citiranjem Bertolta Brechta, koji se u *Operi za tri groša* pita: „A što je s onima u sjeni? Onima iza, onima uokolo?“ Ti iz sjene su ne samo promatrači nego i krivci. Zato je korak unatrag, tvrdi Žižek, „pokret koji trebamo napraviti, i to je ono što sam pokušao pokazati u mojoj *Antigoni*“. Zato mu je likvidacija Antigone i Kreonta u „usporedbi s onime što se događa u Tebi, gradu koji je gotovo uništen i razoren, *sretan kraj*“.

Sretan kraj predstave redateljica Richter postigla je demokratskim rješenjem, vlast je umjesto vladajućoj klasi namijenila ljudima iz sjene – u predstavi je to Zbor raspoređen u gledalištu, dakle narod – on donosi odluku o likvidaciji Antigone i Kreonta te preuzima vlast. Odlučivši se za „ljudе iz sjene“ koji ubijaju Antigonu i Kreonta redateljica se odlučila za prekidanje tragičnog kontinuiteta te je krivnju pojedinaca prenijela na narod (demos) i na demokraciju, aktualiziravši pritom problem ratne žrtve – svih onih koji su pali kao žrtve suvremenih ratnih sukoba kojima tijela nisu pronađena niti obredno pokopana. Time je potencirala ne samo pitanje morala kako ga shvaća Žižek nego arhetipsku interpretaciju moralnog imperativa i katarzično iskupljenje pogreške.

Vješto se služeći različitim kazališnim kreativnim pomagalima – izvrsnim videoprojekcijama (Jonas Link), odličnom scenografijom (Peter Baur), kojom dominira staklena kocka grobnica, gdje u Sofoklovoj i Žižekovoj prvoj verziji kraja skončaju Antigona i njezin zaručnik Hemon, zvukom koji je oblikovao Bojan Gagić i zanimljivim kostimskim rješenjima Silvija Vujičića – ostvarila je veoma uspjelu predstavu.

Ono što je najmanje uspjelo neujednačena je igra glumaca, neujednačena ne samo u rezultatu nego u razumijevanju i prezentiranju uloga. Dok su kreativne uloge, uvjerljive interpretacijom i habitusom, ponudili odlična Alma Prica, koja je lik proroka Tiresije prezentirala proživljeno i dojmljivo u intonacijskim nijansama i jasnim porukama, Luca Anić, koja je dojmljivo prezentirala Izmeninu krhkost i nedoraslost Antigoninu naumu, lukavi Zborovođa u interpretaciji Barbare Vicković i impresivan Zbor (Vanja Matujec, Alen Šalinović, Kristijan Potočki, Tin Rožman, Tesa Litvan i Matic Zakonjšek), osobito odlučan u raščišćavanju uzroka i osuđivanju krivaca, protagonisti Mislav Čavajda (Kreont) i Iva Mihalić (Antigona) te Filip Vidović (Hemon) i stražar (Silvio Vovk) nisu u nijansama ostvarili kompleksnost svojih uloga. Izostala je uvjerljiva dramskost.